

Een verslag over de verpachting van de tienden in Brustem in 1773

Rombout Nijssen

Tot de zogenaamde feodale rechten die in onze streek afgeschaft werden door de invoering van de Franse revolutionaire wetgeving in 1795 en 1796, behoorde ook het recht op tienden. Tot dan toe waren de meeste akkerlanden in onze dorpen en steden tiendplichtig. Dat betekent dat iemand, een persoon of een organisatie, recht had op 10 %, of één tiende van de oogst van die gronden. In de achttiende eeuw waren die tienden over het algemeen in het bezit van grote kerkelijke organisaties. De abdij van Herkenrode bijvoorbeeld, de abdij van Sint-Truiden, het stift van Munsterbilzen, het kapittel van Tongeren en de kapitels van Maastricht bezaten tiendrechten in verschillende dorpen. Voor deze organisaties behoorden hun tiendrechten tot de voornaamste onderdelen van hun vermogen.

De tienden in Brustem behoorden in 1777 voor de helft aan de abdij van Sint-Truiden en voor de helft aan de abdij van Averbode toe. Het was in dat verband niet zo dat de ene abdij in een deel van het dorp de tienden inde en de tweede abdij in het andere deel van het dorp, maar de tienden behoorden in hun geheel als een onverdeeld vermogen aan beide abdijen toe.

Niet alle gronden op het territorium van het dorp waren tiendplichtig. Met name de gronden in de dorpskern, waar de huizen en boerderijen lagen, met de daarbij horende weiden, waren niet aan het tiendrecht onderworpen. Ook de gebieden die in de vroege middeleeuwen nog niet in cultuur gebracht waren, de heidegebieden, de bossen en de beemden, waren aan het einde van de achttiende eeuw over het algemeen niet met tienden belast.

Het recht op de tienden moet vrij letterlijk genomen worden. De tiendenaar had recht op één tiende van de oogst. Wie bijvoorbeeld graan gezaaid had, bond het graan bij de oogst op in schoven, en zette die schoven in hopen van tien. Nadat het graan gemaaid en opgebonden was, had de tiendenaar een in het gewoonterecht vastgesteld aantal dagen de tijd om uit elke hoop van tien schoven één schoof te kiezen en die naar zijn eigen tiendenshuur te vervoeren. In andere dorpen was het gewoonterechtelijk zo geregeld dat de schoven in hopen van elf gezet werden, waar de tiendenaar er telkens één mocht uithalen. Nadat de tiendenaar langs geweest was, en het zijne had ingeschuurd, mocht ook de boer zijn vruchten naar zijn schuur voeren. De tiendenaar mocht niet onbeperkt wachten met

zijn schoven van het veld te halen. Onweer kon immers ook de in schoven opgebonden oogst nog schaden, en daarom was het aantal dagen dat de boeren op de tiendenaar moesten wachten, beperkt. Voor de boeren kwam het er op aan de tiendenaar niet meer dan 10 % - of 9% waar hij recht had op de elfde schoof - van de oogst te laten. Om te voorkomen dat de tiendenaar uit elke hoop een schoof zou kunnen halen die dikker was dan de andere, bekwaamden de binders die het graan in schoven bonden zich in de kunst om elke schoof precies even dik te maken.

Aan het bezit van de tienden in een bepaalde plaats waren dikwijls verplichtingen verbonden. Die verschilden van plaats tot plaats. Een veel voorkomende verplichting voor de tiendenaars was het doorstorten van een deel van de opbrengst aan de pastoor van het dorp in kwestie. Dat deel voor de pastoor was meestal één derde van de tienden. Voor de meeste pastoors vormde hun aandeel in de tienden het belangrijkste onderdeel van hun inkomsten. Er van uitgaande dat de tienden werkelijk 10 % van de opbrengst van de akkerbouw in een dorp bedroegen, betekende één derde daarvan nog altijd 3,3 % of één dertigste van de opbrengsten. Een andere veel voorkomende verplichting van de tiendenaars was het onderhoud van het kerkschip.

Tienden konden geheven worden op alle veldvruchten. Zodra een perceel in een tiendengebied lag, had de tiendenaar recht op één tiende van de opbrengst. De aard van de vruchten op dat veld speelde daarbij geen rol. Het grootste deel van het akkerareaal werd jaarlijks met graan bezaaid, en leverde dus graantienden op. Waar de beemden tiendplichtig waren, werden hooitienden geïnd.

Bossen hoorden niet altijd tot het tiendgebied. Waar dat wel het geval was, had de tiendenaar recht op één tiende van hun opbrengst. Bossen leverden in de regel drie producten op. Jaarlijks kon er dun *snoeihout* gewonnen worden, dat in mutsaarden samengebonden werd en dat diende om de broodovens heet te stoken. Het dikkere hout van elzen, essen, berken en hazelaars werd om de vijf à zeven jaar gezaagd om tot *brandhout* verwerkt te worden. De stronken liet men daarbij staan. Zij gaven vanaf het volgende voorjaar nieuwe scheuten, die dan na vijf à zeven jaar weer gekapt konden worden. De recht groeiende eikenbomen liet men staan en doorgroeien tot zij als *timmerhout* konden dienen.

De bezitters van de tienden inden die niet altijd zelf. De abdijen van Sint-Truiden en van Averbode bezaten in zoveel dorpen het tiendrecht, dat de opbrengst daarvan veel groter was dan wat er in die abdijen verbruikt werd. Daarom werden de tienden in de meeste gemeenten jaarlijks aan de meestbiedenden verpacht. Op die manier waren de abdijen verzekerd van een jaarlijks inkomen in geld, en bleven zij verlost van het werk dat te pas kwam aan het ophalen van het graan, het opslaan ervan, het dorsen, en uiteindelijk de verkoop van het uitgedorste stro en van het graan. Waar de pastoors het recht hadden een deel van de tienden te innen, gaven ook zij er nogal eens de voorkeur aan de tienden te verpachten. Wellicht kochten zij het meel dat zij zelf nodig hadden voor hun eigen gebruik in een plaat-

selijke molen. Door hun graantienden te verpachten, voorkwamen zij dat zij zelf een deel van de opbrengst van de akkers van hun parochianen moesten weghalen. Vooral in jaren waarin de oogst tegenviel, moet het ophalen van de tienden immers moeilijk te combineren geweest zijn met een succesvolle pastoraal.

Over de inning van de tienden in Brustem is weinig bekend. Om een reden die we niet hebben kunnen achterhalen, lieten de toenmalige rentmeesters van de abdijen van Sint-Truiden en van Averbode echter op 20 januari 1777 de akte over de verpachting van één van de *tiendgangen* in Brustem in 1773 door de plaatselijke schepensbank registreren¹. In die jaren was Eucherius Knaepen, die einde 1789 tot abt gekozen zou worden, rentmeester van de abdij van Sint-Truiden. De abdij van Averbode werd vertegenwoordigd door haar rentmeester Lambertus Roberti.

De tekst die de beide rentmeesters in 1777 ter registratie voorlegden, leert ons dat de tienden van de oogst van 1773 in Brustem op 21 juli van dat jaar in de gebouwen van de abdij van Sint-Truiden aan de meestbiedende verpacht werden. Blijkbaar ging men er van uit dat kandidaten zich op die dag op basis van de stand van de vruchten in het veld een concreet idee konden vormen van de te verwachten opbrengst van de oogst en van de waarde van de tienden. De kandidaten waren op voorhand met aanplakbrieven op de hoogte gebracht van de voorgenomen verpachting. Met het oog op het inzamelen van de tienden was Brustem ingedeeld in zes *tiendgangen* of loten, waarvan de tienden afzonderlijk verpacht werden. De vijfde *tiendgang* bevatte het gebied in het noorden van de gemeente, in de buurt van Rijkel en van Ordingen, en ook de tienden van Terstok, een enclave van de gemeente Brustem tussen Zepperen en Kortebos, hoorden bij de vijfde *gang*. Voordat de loten werden *opgeroepen*, las notaris Carolus Rubens² van Sint-Truiden de verpachtingsvoorwaarden *publiekelijk voor alle omstaenders* voor.

Daarbij hield hij de kandidaten nog eens voor dat de tienden per *tiendgang* aan de meestbiedende verpacht zouden worden (art. 2). Om geldig te zijn moest een bod minstens 5 gulden hoger zijn dan het voorgaande (art. 15). Pachters van andere tienden, die grensden aan de *tiendgangen* van Brustem, mochten in Brustem geen tienden pachten. Hetzelfde gold voor wie bij de abdij van Sint-Truiden of bij de abdij van Averbode nog onbetaalde schulden had uitstaan en voor wie met een van beide abdijen *eenigh verschil oft questie heeft*, en zijn schuld niet binnen de 24 uren voldaan zou hebben of het geschil zou bijgelegd hebben. Mocht blijken dat een van de hoogste bidders toch in die situatie verkeerde, dan zou zijn *tiendgang* opnieuw geveild worden, waarbij de niet aanvaarde hoogste bieder zou moeten bijpassen wat er bij de tweede veiling minder geboden zou worden (art. 11).

Voorts moesten de pachters, of *coopers*, zoals zij in de akte genoemd worden, het geboden bedrag betalen in *goede gaude, silveren ganckbare speciens*. De munten die voor de betaling gebruikt werden mochten bovendien niet kleiner of van mindere waarde zijn dan de *nieuwe plaquetten*, een in die tijd gangbare maar niet nader gespecificeerde zilveren munt.

De pachtsom moest in twee schijven betaald worden: de helft op 1 oktober en de tweede helft op de feestdag van Sint-Andreas of 30 november. Iedere schijf moest voor de helft betaald worden in de *rekencaemer* van de abdij van Sint-Truiden, en voor de helft in het refugiehuis van Averbode in dezelfde stad (art. 3).

Voorts moesten de pachters voor iedere gang die zij pachtten *promptelijk* 35 gulden *camergelt* of schrijfgeld betalen. Voor zegelgeld en voor verplaatsingskosten of *vacatie* van de rentmeesters moesten zij bovendien *van iederen gulden der aenneminge een ordt* betalen. Aangezien een gulden twintig stuivers waard was, en een stuiver 4 oorden, komt dat neer op 1/80 of 1,25 % van de pachtprijs. Voor alle andere kosten, zoals het opstellen van de pachtcondities en het opstellen en aanplakken van de aankondigingen van de verpachting moesten de pachters tenslotte voor iedere tiendgang nog drie gulden betalen (art. 12).

Enkel in geval *de graenen door hagelslag oft heijrcracht in den velde merckelijck beschadicht wierden*, zouden de pachters aanspraak kunnen maken op een vermindering van de pachtprijs. In dat geval moest de pachter dat binnen 48 uur melden, zodat de verpachters de situatie konden beoordelen of een specialist ter plaatse konden sturen. Op basis van diens verslag zou dan beslist worden of er al dan niet een vermindering van de pachtsom zou toegestaan worden (art. 1).

Tot meerdere zekerheid van de stipte betaling van de pachtsom moest iedere tiendpachter binnen 48 uur een *sufficanten* borg stellen: hij moest iemand aanduiden die met zijn eigen vermogen borg zou staan voor de stipte betaling van de pacht, en op wie de verpachters eventuele tekorten mochten verhalen alsof het om het vermogen van de pachter zelf ging (art. 9). Een pachter die er niet in zou slagen tijdig een voldoende vermogende borg aan te duiden, verloor zijn recht op zijn tiendgang. Die zou dan opnieuw geveild worden, waarbij een eventuele meerprijs aan de verpachters ten goede zou komen, terwijl de in gebreke blijvende pachter zou moeten bijpassen indien de *tiendgang* bij de tweede veiling minder zou opbrengen dan hij er in eerste instantie voor geboden had (art. 10). Voorts behielden de verpachters zich het recht voor om binnen 48 uren een hoogste bod alsnog en *nae hen welbelieven* af te wijzen (art. 16).

Het was de tiendenpachters niet toegestaan op eigen gezag korting te verlenen aan de gebruikers van de akkerlanden in hun tiendgang. Integendeel, zij moesten de tienden in hun gang *invoorderen en collecteren, soo wijdt en breedt als hij sigh is uijtstreckende in sijne oude limiten ende possessie, sonder daeraen te doen oft laeten geschieden eenigh achterdeel* (art. 4). De rentmeesters van de abdijen vreesden immers dat – wanneer enige jaren na elkaar niet de volle tienden geëist zouden worden – de gebruikers van de landerijen in kwestie die vermindering als een verworven recht zouden gaan beschouwen, zodat er dure gerechtelijke procedures te pas zouden komen aan het herstellen van de tiendrechten van de abdijen. Wanneer een tiendpachter in zijn tiendgang te maken kreeg met iemand die ervan overtuigd was voor een of ander perceel geen tienden verschuldigd te zijn, dan

moest hij de beide rentmeesters daarvan *instantelijk* op de hoogte brengen, zodat die konden optreden om hun rechten te vrijwaren. Mocht uit onderzoek blijken dat *sulcke plecken* inderdaad tiendvrij waren of *sacktiende* betaalden, dan betekende dat geenszins dat de tiendpachter een korting zou krijgen op de pachtprijs. Met het betalen van zaktiend werd bedoeld dat de gebruiker van dat land de tiend pas na het dorsen van het graan moest afstaan, en niet al op het veld, in de vorm van graan dat nog in de aren op het stro zat. Voor de tiendpachters was het dus van belang op de hoogte te zijn van de plaatselijke tiendgebruiken om een juiste pachtprijs te berekenen (art. 5). De enige tienden die de pachters niet mochten innen waren de tienden *der potaters oft aertappelen*, niet omdat die tiendvrij zouden zijn, maar wel omdat de abdijen zich die vrij nieuwe vruchten zelf voorbehielden (art. 4), en de tienden op de landerijen die aan de pastorie van Brustem toebehoorden – 4 percelen die samen 2 bunder en 1 roede groot waren (art. 6) – en die op de landerijen van de abdij van Averbode die de pastoor van Brustem in gebruik had – 7 percelen die samen 25 bunder en 16 roeden groot waren (art. 7).

De pachter van de zesde *tiendgang* was bovendien verplicht de vruchten die hij ophaalde in te schuren in de tiendenschuur bij de hoeve die de weduwe van Peeter Groven van de abdij van Sint-Truiden pachtte. Na het dorsen van het graan moest hij het kaf en het stro aan de weduwe laten. Zij moest dat stro gebruiken om haar dieren te strooien, en het zo in mest om te zetten. Dat mest moest dan dienen om de landerijen die zij van de abdij pachtte te bemesten. In het geval de tiendpachter – die daar overigens enkel zijn tiendgraan mocht inschuren – met de opbrengst van zijn tienden niet de gehele schuur zou vullen, mocht de weduwe het vrij gebleven deel van de schuur gebruiken om haar graan in te schuren (art. 8).

Tot slot werd in de pachtcondities verduidelijkt hoe eventuele geschillen over deze tienden opgelost moesten worden. Indien er een meningsverschil zou ontstaan tussen de twee abdijen over de uitgestrektheid van de tienden van Brustem – wat niet denkbeeldig was aangezien de abdij van Sint-Truiden *met twee oft drij ander tiendens aen dese geheele thiende aenpaelt* – dan zouden zij dat geschil moeten bijleggen aan de hand van een niet nader gespecificeerde *caerte der limitrophe landen*, en hun tiendpachters verplichten zich te schikken naar wat zij daarover zouden overeenkomen (art. 13). Een eventueel geschil tussen de tiendpachters mocht door hen niet aan andere rechters dan de verpachters zelf voorgelegd worden en de pachters waren er toe gehouden zich naar het oordeel van de verpachters of van de door hen daartoe aangestelde bemiddelaars te schikken (art. 14). In het laatste artikel van de pachtcondities werd nog eens herhaald dat de pachters en hun borgen zich moesten houden aan alle hierboven uiteengezette condities, dat het hen niet toegestaan was daar langs gerechtelijke weg of anderszins iets aan te veranderen, en dat de verpachters zich het recht voorbehielden om in geval van wanbetaling of anderszins niet nakomen van de pachtcondities door de pachters, de schade te verhalen op de pachters en hun borgen (art. 17).

Nadat de notaris deze verpachtingsvoorwaarden voor de aanwezigen had uiteengezet,

werd de ene na de andere tiendgang *opgeroepen* en aan de hoogste bieder toegewezen. In het deel van de akte die de verpachters in 1777 door de schepenen lieten registreren, wordt enkel het resultaat van de verpachting van de vijfde gang vermeld. Die werd aan Jacobus Leemans uit Brustem toegewezen voor 1530 gulden, waarbij zijn dorpsgenoten Sebastiaen Massa en Jan Motmans zich voor hem borg stelden.

Tekstuitgave: RH, *Archief van de schepenbank van Brustem*, nr. 65, folio 110r-114v

Den eerw. heer Eucherius Knaepen, rentmeester der abdije St. Trudo, ende den heer Lambertus Roberti, rentmeester der abdije Averboden, tegens Jacobus Leemans, aennemer der thiende van Brusthem, Jan Motmans ende Sebastiaen Massa, desselfs borgen.

Op heden den twintighsten januarij van den jaere 1700 seven en seventigh, van ons schepenen der justitio ende vrijheerlijckhijd Brusthem, mede laethen der cheijnshoven aldaer sorterende, compareerde den eerw. heer Eucherius Knapen, rentmeester des vrijmoenster St. Trudo, en in naeme van voorss. moenster voor eene helfighte, ende den heer Lambertus Roberti, rentmeester der abdije Averboden in naeme van dese abdije voor d'ander helfighte, welcke voorss. heeren aen ons schepenen hebben verthoont dese volgende acte van begevinge der geheele thiende van Brusthem, competerende de twee abdijen van St. Trudo en Averboden pro messe (sic) 1773, 21 julij gepasseert voor ende onderteekent C. Rubens notaris, versoekende realisatie ende approbatie der volgende acte van begevinge, soo ist dat wij schepenen ende laethen voorss. de selve hebben gerealiseert ende geapprobeert, soo wij sijn doende bij desen, jure cuiuslibet salvo, is in hoeden van weth gekeert.

Tenor sequitur

Conditien en voorwaarden waarop den eerw. heer Eucherius Knapen, priester geprofest ende rentmeester des vrij keijserlijck moenster St. Trudo, en in naeme van voorss. moenster voor eene helfighte, ende den heer Lambertus Roberti, rentmeester der abdije Averboden, in naeme van dese abdije voor d'ander helfight, bij vorige affictie van biletten, aen den meestbiedende publickelijk sullen vercoopen voor desen oost 1773 de geheele thierende van Brusthem, soo ende gelijck deselve thiende van oudts is gecollecteert geweest, de voorss. twee abdijen competerende, ende dat in ses differente gangen, te weten als volght: Eersten ganck comende etc.

Tweedten ganck comende etc.

Derden ganck van Aude Catsije etc.

Vierden ganck van de selve Aude Catsije etc.

Vijffden ganck van op de Steenbrugge ter lincker handt langs de Tomme oft Oude Luijkerstraete tot aen d'Eskens, ende van d'Eskensstraete tot ontrent Rijkel ter lincker handt, ende van de selve Steenbrugge tot Ordingen langs de beeke, soo verre de thiende aldaer loopt ter rechter handt, sal in desen ganck begrepen sijn, alsoock de thinde Terstock, Nat-

tebamp't en Wit Huijs.

Seden ganck van de selve Steenbrugge etc.

1mo De voorss. heeren vercooperen geven dese tiende uijt ten ijseren pacht in geldt, alleenelijck geconsidereert hagelslagh en heijercracht, ende wanneer de graenen van eenen oftije enige der voorss. gangen - waervan ons Godt wilt verhoeden - door desen hagelslag oft heijercracht in den velde merckelijck beschadight wierden, sullen de coopers gehouden sijn sulckx binnen 2 mael 24 uren te adverteren, om de gemelde schaede te besightigen door de geseijde heeren oft iman anders des verstaende te deputeren tot cost ende last der coopers, aen wiens rapport sij sigh sullen moeten houden.

2do Ideren ganck wordt vercocht ten hooght biedende, ende dengenen die bij het hooghste gebodt eenen ganck sal hebben becoemen, sal hem den selven verblijven.

3tio De coopers van ideren ganck sullen gehouden sijn de belooffde penningen te betalen in goede gaude, silveren ganckbare speciens, niet minder als niuwe plaquetten, eene helfight prima octobris aenstaende, ende d'ander helfight Andrae naervolgende, te weten eene helfight in de rekencaemer des geseijdt moenster, ende d'ander helfight aen den voorss. heer rentmeester Roberti, binnen de refugie van Averboden alhier.

4to Den coopere van ideren ganck sal den selven invoorderen en collecteren, soo wijdt en breedt als hij sigh is uijtstreckende in sijne oude limiten ende possessie, sonder daeraen te doen oft laeten geschieden eenigh achterdeel, waer tegens de geseijde heeren begeveren bij desen wel expresselijck sijn protesterende. Reserveren sigh de voorss. heeren begeveren de tiende der potaters oft aertappelen die in dese thiende geplant sijn, ende soo wanneer tegens den naestvolgenden oost de voorss. tiende nogh niet uijtgesteken sijnde oft vercocht, eenige wintergerst, raepsaet oft sloorsaet (=koolzaad), moestet getint worden, sal sulckx wesen tot profijt van den eventuelen coopere van desen aenstaende ooscht den dach der begevinge exclus.

5to Soo iemant eenige plecken graen pretendeerde tiendevrij te sijn, sal den coopere van dien ganck gehouden sijn sulcke plecken met henne reengenoten aen de meergeseijde heeren instantelijck aen te brengen en daerin gedaen te worden soo hennen raede sal gedragen, en indien bevonden wordt vanoudts tiendevrij te sijn oft sacktiende te betalen, en sal den coopere ten dien regarde geen cortsel kunnen oft meugen pretenderen.

6to De landen competerende de pastorije van Brusthem, bestaende in vier parceelen uijtmakende twee bonders en een roede als sijnde tiendevrij en sullen de coopers niet mogen tienden.

7mo Alsoo den eerw. heer pastoor in sijn labeur is haldende 25 bonders en 16 roeden lants, bestaende in 7 parceelen, toebehoorende de abdije van Averboden, dewelcke doorgaens de geheele tiende sijn liggende als sijnde met de twee abdijen geconvenieert en sullen de coopers oock niet meugen tienden.

8vo Den seden ganck sal moeten geinhoreert worden door de weduwe Peeter Groven, pachtersse der abdije St. Trudo, in de respective thiendeschure der selve abdije voor caff en stroije, welck stroij sij sal gehouden sijn in mest te converteren, om daarmede de landen der voorss. abdije soo behoort te mesten en bij soo verre sij hier aen quame te contravenie-

ren, sal den heer rentmeester tegen haer mogen ageren, ende bij soo verre eenige plaetse ledigh blijft, sal de selve haer graen daerin meugen inhoreren en hetselven uijtdorssen sonder nochtans den eventuelen inpachter te beletten, wel te verstaen nochtans dat de respective inpachters geen ander graen in de respective thiendeschure en sal meugen inbrengen alst geene van de genomineerde gangen voorts en comt.

9no Den coopere van ideren ganck sal gehouden sijn binnen 2 maal 24 uren te stellen sufficienten borge tot contentement van de heeren begeveren, welcken borge sal verbonden sijn als principalen schuldenaer, onder expresse renunciatie aen het beneficie van orden, divisie oft discussie ende onderworpen sijn soo wel als den coopere aen prompte en parate executie als voor princetaxen en gabellen.

10mo Indien eenigen coopere in gebreck bleef van hieraen binnen den selven tijdt te vol-doen, sal men denselven ganck bij hem gecoght wederom meugen veijlen en vercoopen, met dien verstaende wes den selven quam minder te gelden, hij coopere de schaede sal moeten opleggen, welcken met prompte en parate executie aen sijnen persoon ende meubele goederen, soo bij den voorgaende artikel verhaelt sal worden, en indien meer, sal wesen ten profijt van voors. 2 abdijen.

11mo Niemant sal sigh presumeren te quijten die eenighe vremde tiendens aengenomen heeft oft soeckt aen te nemen, welke souden comen aen te paelen aen dese tiende, alsoock indien verbleef aen imant die noch iets schuldigh is oft eenigh verschil oft questie heeft met de voors. twee abdijen, sal binnen 24 uren sijne schult moeten voltaelt hebben, en sijn verschil oft questie nedergelijdt hebben, anders sullen geseijde heeren begeveren alsulken ganck wederom meugen opveelen en verpachten met alle clausulen en reserven in voorgaende artikel deser voorwaerden breeder geexprimeert.

12mo Den coopere van ideren ganck sal gehouden sijn voor camergelt promptelijck te betaelen 35 guldens Brabants, item voor zegel en vacatie der voors. heeren van iederen gulden sijnder aenneminge een ordt, en voor het concipieren en minuteren en registreren deser condiciens, biletten, affixtiens en vacatie van iederen ganck drij guldens, sonder eensgelijckxs daervoor iets aen sijnen coop te meugen corten.

13tio Alsoo de abdije St. Trudo met twee oft drij ander tiendens aen dese geheele thiende aenpaelt, is besproeken tusschen voors. twee abdijen, in cas van eenige difficultijt, sigh te moeten conformeren tot de caerte der limitrophe landen en sigh daernaer sonder tegenseggen van alsulcken coopere te reguleren.

14to Indien oock eenige difficultijdt quam op te staen tuschen den eenen oft den anderen coopere nopende de voors. gangen, sal sulckx staen ter discisie van de gemelde heeren vercooperen oft andere door hen te stellen, aen 't selven oordeel hen geheelijck onderwerpde de voors. heeren herkende voor de eenighste richters ter exclusie van alle anderen.

15to Niemant sal meugen minder hoogen als met vijf guldens temael.

16to Reserveren sigh gemelde heeren 2 mael 24 uren om den vercoop der gangen te confirmeren aen de coopers, en sullen middelertijt nae hen welbelieven anders meugen disponeren.

17mo En ten lesten de coopers en henne borgen sullen sigh aen dese conditiens moeten

*adstringeren sonder hen met eenige auxiliaire exceptiens oft rechtsbeneficiens te con-
nen oft meugen bedienen, aen de selve volcomenlijck bij dese renuncierende, en bij soo
verre deselve aen dese conditiens in 't deel oft in 't geheel niet en voldeden, 't sij bij faut
van goede betalinge hender loopen oft volbrengen deser conditien oft andersints, soo sul-
len de opgemelde heeren begeveren keus hebben oft henne coopers oft henne borgen met
rechtsmiddels te attaqueren oft beijde temael, sullen ten dien eijnde verobligeren henne
respective persoonen en goederen, soo meubele als immeubele, hebbende en toecoemende,
ten wat plaetse gelegen, egene uijtgenomen, allen de selve even principalijck en in solidum
sonder eenighe orden, divisie oft discussie verobligerende, om tot den persoon en meubele
goederen te coemen, soo bij den 9en artikel, en tot de immeubele soo binnen als buijten
vacantie met een gepriviligeerde conde van xv dagen totten sasijn en reele en actuele pos-
sessie der selve oft andersints soo naer stiel der plaetse, sullen oock constitueren alle en
ideren thoonderen deses, om dese voorwaerden samentlijck met hennen coop voor alle
heeren, hoven en richters te doen realiseren.*

*Op heden desen 21 dagh julij 1773, voor mij ondergeschreven openbaer notaris binnen
de Rijxestadt St. Truijden residerende, en in presentie der naer te noemen getuijgen, com-
pareerde personelijck binnen het voorss. moenster de voornoemde heeren begeveren, de-
welcke van mij notaris versoght hebben de voorss. proclamatoriele conditien raekende de
geheele thiende van Brusthem de twee abdijen van St. Trudo en Averboden competerende
publiekelijck voor alle omstaenders voor te lesen.*

Deselve alsnu voorgelesen sijnde is den

Ersten ganck opgeroepen etc.

2den ganck etc.

3den ganck etc.

4den ganck etc.

*Den vijffden ganck opgeroepen sijnde, is bij het hooghste gebodt verbleven aen Jacobus
Leemans van Brusthem, present en accepterende voor 1530 guldens Brabants, en heeft den
coop goede gegeven, met belooft van de voorss. conditiens punctuelijck te observeren,
met consent en constitutie om te realiseren waer noodigh, doende hierover in mijn notaris
handen stipulatie ter presentie en overstaen van sr. Trudo Hendrix ende Dionijs Scheve-
nels als getuijgen hiertoe versoght.*

Erat signatum

Quod attestor C. Rubens notarius publicus et immatriculatus in fidem subscripsit. ▶

*Op heden desen 21 julij 1773 voor mij ondergeschreven notaris ende getuijgen naerge-
noemt compareerde personelijck Jacobus Leemans van Brusthem, den welcken voor den
5den ganck in de thiende aldaer bij hem op heden aengenomen, avanceert voor sijne bor-
gen Sebastiaen Massa ende Jan Motmans van Brusthem, present en borgen blijvende, sigh
soo sterck als den aennemer verbindende relatief tot de voorss. conditiens met consent en
constitutie om te realiseren waer noodigh, doende hierover in mijns notaris handen stipu-
latie, 't welck is bij de voorss. heeren begeveren geaccepteert en geconfirmeert, op dato
en plaets soo voor; ter presentie van sr. Guiliam Leenaers en Jan Christiaens als getuijgen
hiertoe versoeckt - was onderteekent - Jacobus Leemans, hant + teekens van Jan Motmans*

en + Sebastiaen Massa, verclaerende niet te connen schrijven.

Et erat signatum

Quod attestor C. Rubens notarius publicus et immatriculatus in fidem subscripsit.

- 1 Rijksarchief Hasselt, *Archief van de schepenbank van Brustem*, nr. 65, folio 110r-114v.
- 2 In het Rijksarchief te Hasselt wordt een collectie minuten en repertoria van notaris Carolus Rubens uit de periode 1759-1796 bewaard. Daaruit blijkt dat, zeker in de periode tot 1780, de abdij zijn voornaamste klant was. De minuut van de verpachtingsakte van de tienden van Brustem uit 1773 zit niet in die collectie.

Adres van de auteur:

Rijksarchief
Bampslaan 4
3500 Hasselt